

Література

1. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем: Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем / В.П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во Ворон. университета, 1977. – 304 с.
2. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп ; [пер. с нем. И.Л. Маслова]. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
3. Каминская И. Осенние плоды эксперимента. Технология модифицируется, но в главном не меняется / И. Каминская // Учительская газета. – 2003. – № 44. – С. 14.
4. Нові технології навчання / [Л.І. Куниця, Г.А. Чередниченко, Л.Ю. Шапран та ін.] // Наук.-метод. збірник. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Спецвипуск. – 187 с.
5. Строкова Т.П. Мониторинг качества образования школы / Т.П. Строкова // Педагогика. – 2003. – № 7. – С. 61–66.
6. Шарьгин И.Ф. Что плохого в тестах? [Электронный ресурс] / И.Ф. Шарьгин // Школьное образование. – 2007. – Режим доступа: <http://www.mcsme.ru/edu/index.php?ikey=sh>.

СНІГУРОВА І.І.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Професійна діяльність сучасного фахівця технічної галузі – це складний багатогранний процес, у якому задіяні глибинні технічні, комунікативні та соціокультурні механізми. Вони настільки взаємопов'язані між собою, що проблеми, які виникають у людини в одній сфері діяльності, можуть потягнути за собою проблеми в іншій. Так, недостатня професійна підготовка призводить не тільки до зниження якості виконання інженером своїх функціональних обов'язків, а й зниження авторитету в колективі, і відповідно, до погіршення психологічного стану цього співробітника. Це може спричинити у нього небажання підвищувати свій технічний рівень.

У свою чергу, низький рівень культури мовлення інженера впливає як на відносини в колективі, так і на якість реалізації ним своїх професійних функцій. Сучасному інженеру вкрай необхідно вміти чітко висловити свої думки, наприклад, при постановці завдань підлеглим, при доведенні свого рішення до керівництва. В умовах розвитку та оновлення технічної і технологічної бази підприємства (фірми, установи) сучасному інженеру потрібно не тільки самому вдосконалювати свої знання та уміння, а й передавати нову інформацію працівникам. З іншого боку, володіння культурою мовлення дає інженеру змогу встановити добрий психологічний контакт зі співробітниками, клієнтами, керівництвом.

З огляду на це культура мовлення, на переконання О.С. Пономарьова, є найважливішою складовою як загальної культури людини, так професійної підготовки сучасного інженера [1, с. 141]. Культура мовлення є одним і основних системних елементів того фундаменту, який дає можливість побудувати сучасному інженеру “будівлю професіоналізму”.

На жаль, у сучасній вищій школі на розвиток культури мовлення майбутніх фахівців приділяється недостатньо навчального часу. Це зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Так, у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” викладаються такі навчальні дисципліни, як “Українська мова професійного спрямування” й “Основи лінгвістичної та термінологічної підготовки фахівця” загальним обсягом по 54 год кожна, в тому числі і для розвитку культури мовлення. Результати аналізу змісту програм цих дисциплін свід-

чать, що вони орієнтовані переважно на поточні комунікативні потреби студентів, тобто готують їх до спілкування в умовах навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, актуальним завданням є розробка ефективних педагогічних технологій, які б дали змогу сформувати у студентів вищих технічних закладів освіти необхідний рівень культури мовлення.

Питанням розвитку культури мовлення присвячено ряд публікацій та наукових праць. Так, Т.П. Рукас пропонує методiku формування в майбутніх інженерів гірничо-металургійної сфери культури ділового мовлення, модель поетапного її формування [2]. Автор весь навчальний матеріал поєднує “наскрізним” сюжетом: ділові взаємовідносини у виробничому колективі і на заняттях пропонує відпрацьовувати послідовно ці відносини за етапами (“Прийом на роботу”, “Нарада” тощо). Н.М. Кострицею розроблено методичну систему формування українського професійного мовлення для студентів економічних факультетів вищих закладів освіти [3]. Ця система ґрунтується на знаннях мови, зокрема на засвоєнні фахової лексики, способів словотворення, особливостей функціонування різних стилів мовлення; оволодінні видами мовленнєвої діяльності, урахуванні психолого-педагогічних умов формування професійного мовлення.

Але для сучасної вищої школи залишається актуальним пошук нових педагогічних технологій оволодіння студентами культури мовлення, насамперед у сфері професійного спілкування.

Саме тому *мета статті* – полягає в аналізі існуючих педагогічних технологій формування культури мовлення для професійної сфери спілкування; розробці, виборі й обґрунтуванні педагогічної технології для формування та розвитку культури ділового мовлення студентів машинобудівних спеціальностей.

У сучасній літературі можна знайти багато відповідей на питання: що таке педагогічна технологія? Наприклад, японський учений-педагог Т. Сакамото дав таке визначення цього терміна: “Педагогічна технологія –... це виявлення принципів і розробка прийомів оптимізації навчального процесу шляхом аналізу факторів, які підвищують навчальну ефективність, конструювання прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінювання методів, що застосовуються” [4]. В цьому ж джерелі наведено таке розуміння цього питання, запропоноване цим вченим: “Педагогічна технологія являє собою впровадження в педагогіку системного способу мислення, який можна інакше назвати систематизацією освіти” [4].

Розглянемо фактори, які виливають на розробку методичного апарату для організації навчання культурі мовлення:

1. Студенти приходять на перший курс з рівнем знань програми середньої школи. Але, незважаючи на єдину програму для всіх середніх навчальних закладів, рівень володіння культурою мовлення у студентів різний.

2. Наявність в Україні, особливо в східних областях, двох домінуючих мов – української та російської. Процес оволодіння культурою ділового українського мовлення для студентів з україномовних регіонів значно легший, ніж для вихідців з російськомовних регіонів. Також необхідно зазначити, що технічна, наукова, методична література як у вищому навчальному закладі, так і у сфері професійної діяльності, представлена в Україні і російською, і українською мовами (без урахування іноземних джерел). Ділове спілкування в нашій країні також здійснюється обома мовами залежно від регіону.

3. Весь процес навчання студентів у вищому закладі освіти проходить через спілкування. При цьому студентами використовуються всі види і форми мовлення. На заняттях з більшості навчальних дисциплін студенти вживають здебільшого професійну лексику. Але при цьому не проводиться систематизація здобутих знань та вмінь у напрямі формування культури мовлення, насамперед професійної. Це зумовлено тим, що викладачі-лінгвісти мають змогу працювати зі студентами тільки на молодших курсах (у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” на I та III курсах). А викладачі технічних дисциплін на розвиток культури мовлення студентів фактично не звертають уваги внаслідок переважного зосередження на предметній змістовності фахових дисциплін.

Ураховуючи перелічені умови, можна сформулювати основні положення педагогічної технології як системи формування культури мовлення в майбутніх інженерів.

Одним з основних положень цієї педагогічної технології є необхідність створення у студентів психологічної установки на оволодіння культурою мовлення, при якій високе володіння нею повинно усвідомлюватися молодими людьми як один з основних чинників успішності людини. Володіння культурою мовлення – іде завдання загальнонаціональне та загальноосвітнє. Провідна роль у вирішенні цього завдання належить вищим навчальним закладам. Саме у вищому навчальному закладі має бути створена виключно позитивна атмосфера (а насамперед – у суспільстві як у соціокультурному середовищі), при якій молодій людині прищеплювалася б любов до рідної мови, формувалася мотиваційна установка на володіння нею на високому рівні.

Друге положення цієї педагогічної технології – формування культури мовлення – має реалізовуватися з моменту зарахування молоді людини до вищого закладу освіти і проходити через усі етапи навчання до випуску включно. До вирішення цього завдання повинен залучатися увесь науково-педагогічний склад вищого навчального закладу). У зв'язку з цим необхідно змінити “вузькодисциплінарну” психологію викладача. Викладач будь-якої дисципліни (групи дисциплін) повинен розуміти, що від того, як студент може передати іншій людині (усно чи письмово) або прийняти від іншого джерела інформації (людини, підручника, сайта в Інтернеті тощо) інформацію, залежить якість цього майбутнього фахівця.

Культура мовлення тісно пов'язана з логікою і коректністю мислення людини і вис гупає зовнішнім її відображенням. І ому ми пропонуємо таку структурно-логічну схему формування культури мовлення у студентів, яка відображена в таблиці.

На першому курсі необхідно проводити оцінювання рівня культури мовлення молоді людини, яка прийшла навчатися у ВНЗ. Це вкрай необхідний елемент педагогічного процесу, який дає змогу здійснити індивідуальний підхід до кожного студента. Культура мовлення повинна оцінюватися за тими її складовими, які забезпечують навчальний процес у вищому закладі освіти і формуються у школі (граматичні, стилістичні). Але необхідно також виявити загальний рівень культури людини і мовлення як її складової, що формується у соціокультурному середовищі (родина, оточення тощо).

На основі результатів контролю необхідно здійснювати “підтягування” студентів, які мають недостатній рівень культури мовлення до потрібного рівня. Також на першому курсі повинні бути закладені основи української мови професійного спрямування. Це завдання зараз і вирішується нами при викладанні навчальної дисципліни “Українська мова професійного спрямування” за допомогою спеціально розроблених прийомів навчальної діяльності. Під час занять студенти ознайомлюються з професійною термінологією.

Структурно-логічна схема формування культури мовлення у студентів

Орієнтовний період	Етапи формування культури мовлення у ВНЗ	Види навчальної діяльності, під час якої планується формувати
I курс	Оцінювання рівня культури мовлення	Практичні заняття з лінгвістики
I курс	Доведення до заданого рівня мовної та стилістичної правильності висловлення (написання)	Практичні заняття з лінгвістики
I курс	Ознайомлення з професійною термінологією	Практичні заняття з лінгвістики
I курс	Ознайомлення з основами ведення діалогу, монологу	Практичні заняття з лінгвістики
I–V курси	Розвиток гнучкості мислення, відпрацювання навчального діалогу, монологу	Практичні, семінарські, лабораторні заняття з усіх навчальних дисциплін, курсові роботи (проекти)
I–V курси	Підвищення загального рівня культури студента та її складової – культури мовлення. Прищеплення любові до рідної мови	Заняття з усіх навчальних дисциплін, усі виховні заходи (вечори рідної мови, культпоходи, вікторини тощо)
III–V курси	Оволодіння професійною термінологією	Усі види занять з професійно орієнтованих дисциплін
III–V курси	Ознайомлення з основами професійного спілкування (мовленнєві ситуації, стратегія і тактика ведення діалогу тощо), тренування ведення професійного монологу, діалогу	Практичні заняття з лінгвістики
Відповідно до навчального плану	Перевірка своїх умінь і навичок, ознайомлення з професійними ситуаціями спілкування, закріплення умінь і навичок	Виробнича практика
IV курс	Удосконалення професійного монологу	Випускна робота бакалавра
V курс	Удосконалення професійного діалогу Систематизація знань, умінь і навичок	Кваліфікаційна робота (проект) спеціаліста, магістра

Відпрацювання діалогу та монологу як основних форм мовлення повинно здійснюватися на заняттях з усіх навчальних дисциплін. Тим більше, що ці форми мовлення активно використовуються всіма викладачами (доповідь рефератів, відповідь у дошки, дискусії під час семінарських занять, ділові ігри, монолог і діалог під час захисту звіту з лабораторної роботи, курсової роботи тощо). Але викладачам необхідно звертати увагу не тільки на змістовність доповіді (відповіді), а й на мовлення студента. Для якісного розв'язання цього завдання необхідна відповідна підготовка викладачів, які часто самі володіють на достатньому рівні культурою мовлення або не звертають уваги на необхідність володіння нею студентами. Ми готуємо методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників Національного технічного університету “Харківський політехнічний інституту” у цьому напрямі.

На третьому курсі зі студентами необхідно проводити заняття з вивчення прийомів ведення професійних діалогів і монологів. Проведення таких занять на першому та другому курсах занадто рано (студент ще не розуміє, для чого це йому

потрібно). Кінцевим етапом таких занять новинні бути тренінги доповідей монологів та ведення діалогів для кількох професійних мовленнєвих ситуацій.

Під час проведення виробничої практики студенти самостійно ознайомлюються з професійними мовленнєвими ситуаціями, здійснюють самоконтроль своїх умінь і навичок. Керівники практики повинні обов'язково відображати у звіті з практики рівень мовленнєвеї підготовки студента.

Під час написання та захисту кваліфікаційної (випускної) роботи перевіряється увесь рівень підготовки випускника. Тема кваліфікаційної (випускної) роботи обов'язково відповідає спеціальності або напряму підготовки випускника. Під час захисту цієї роботи випускник викладає отримані результати та відповідає на питання членів державної екзаменаційної комісії, тобто відпрацьовується професійний монолог і діалог. Тому при підготовці до захисту випускнику необхідно систематизувати свої знання, уміння і навички, в тому числі з культури мовлення, та якісно відпрацювати монолог і діалог з теми роботи. Багато викладачів – керівників кваліфікаційних (випускних) робіт відзначають, що при якісному відпрацюванні та тренуванні доповіді та відповіді на запитання студентом результати захисту роботи значно кращі. Але їх якість можна суттєво підвищити, коли при підготовці доповідей (так заний передзахист) присутній викладач-мовник. Досвід нашої співпраці з професором кафедри автоматизованих систем управління В.О. Гужвою переконливо підтверджує цю тезу.

Висновки. Таким чином, вказане дослідження дає змогу зробити висновок, що у вищому технічному навчальному закладі є всі умови для якісної мовленнєвої підготовки майбутніх інженерів.

Література

1. Пономарьов О.С. Ефективні технології формування професійної культури майбутніх фахівців / О.С. Пономарьов // Наук. пр. МДГУ ім. П. Могили. – 2002. – Серія: Педагогічні науки. – Вип. 2. – С. 138–142.
2. Рукас Т.П. Формування культури ділового мовлення в майбутніх інженерів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т.П. Рукас ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 19 с.
3. Костиця Н.М. Формування українського професійного мовлення у студентів вищих навчальних закладів економічної освіти України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н.М. Костиця ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 16 с.
4. Малышева Г.И. Современные педагогические технологии как средство повышения эффективности процесса обучения [Электронный ресурс] / Г.И. Малышева. – Режим доступа: www.psvlisi.net/pedagogika.

СНІСАР О.А.

УПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МОЛОДШИХ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Проблема якості підготовки середнього медичного працівника є особливо актуальною у зв'язку із сучасним розвитком медицини й потребує постійного вдосконалення. Медичний коледж повинен не просто сформувати певний рівень знань і навичок, а підготувати сучасного медичного фахівця з належним рівнем професійно-творчого потенціалу, активною життєвою позицією, готового до вирішення